

روش ها و فنون تدریس

فصل ششم

طراحی آموزشی و مراحل تحلیل و تنظیم آن

۱۴

فصل ۶. فنون

ارسالی ویسکرمی

- هدف از طراحی آموزشی، تعیین بین و تنظیم دادن به فرصت و استفاده بهینه از امکانات در فرایند یاددهی - یادگیری است.

- برنامه های طراحی شده باید دائماً انعطاف پذیر و به روز شوند و متناسب با شرایط تغییر یابند.

مراحل الگوی طراحی آموزشی:

(۱) تحلیل و تنظیم هدف های آموزشی

(۲) تحلیل و تعیین موقعیت آموزشی

(۳) تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

(۴) تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

نام اول - تحلیل و تنظیم هدف های آموزشی - هدف های آموزشی - بیان کننده وضعیت مطلوب دانش آموزان در یک رویه یاد آموزشی اند.

انواع هدف - غایی - و دیر یابند

عملی - نتیجه بخای یک فعالیت آموزشی را معین می کند.

عملی - بیان کننده فعالیت در فرایند آموزشی است.

ویژگی اهداف - (۱) دانش آموز محور باشند.

(۲) توصیف از منابع یا دسترسی باشند.

(۳) صریح و قابل فهم باشند.

(۴) قابل مشاهده و اندازه گیری باشند.

مراحل نگارش هدف های آموزشی - تعیین هدف یا هدف های کلی

تبدیل اهداف کلی به اهداف واسطه ای یا جزئی

تبدیل هدف های واسطه ای به هدف های عینی و قابل مشاهده

مع بازنگری و تنظیم مجدد اهداف آموزشی

تعیین هدف یا هدف های کلی آموزشی - هدف های کلی، اهدافی هستند که در پایان یک دوره آموزشی باید تحقق یابند. این دسته از اهداف معمولاً به صورت عبارت های کلی مطرح می شوند. اهداف کلی به هم قابل تاویل اند. مهمی است در مقایسه با هدف های واسطه ای به زمان بیشتری برای تحقق نیاز داشته باشند. این دسته از اهداف چون مهارت های کسب شده از جریان آموزشی را بیان می کنند مهمی است به عنوان نوعی انگیزه به کار رود.

تبدیل هدف های کلی به اهداف واسطه ای - هدف های واسطه ای از هدف های کلی سرچشمه می گیرند. اما نسبت به آن ها محدودتر و مشخص تر هستند و نسبت به هدف های عینی جامعیت و شمول بیشتری دارند.

هدف های واسطه ای هم از نظر ماهیت و هم از نظر بیان همانند هدف های کلی اند و بنابراین در نوشتن آن ها می توان از افعالی استفاده کرد که کلیت دارند.

هدف های واسطه ای مراحل رسیدن به هدف های کلی را مشخص می کنند.

تبدیل هدف های واسطه ای به هدف های عینی و قابل مشاهده - هدف های آموزشی عینی به آن دسته از هدف ها گفته می شود که نوع رفتار و قابلیت های را که انتظار داریم دانش آموزان پس از یک فعالیت آموزشی به آن ها برسند مشخص می کنند.

هدف های عینی باید از صراحت و قابلیت فهم برخوردار باشد. باید با افعالی بیان شود که عمل یا رفتار خاصی را تشریف کند یا توضیح دهد.

برای نوشتن این اهداف از افعالی باید استفاده کرد که بتوان بدین از یک معنا از آن ها استنباط کرد.

اهداف عینی
 - صریح و قابل فهم
 - قابل مشاهده
 - قابل اندازه گیری

ویژگی هدف های عینی:

- (۱) رفتار مورد انتظار باید صریح، دقیق و قابل مشاهده باشد.
- (۲) موقعیتی که رفتار باید در آن مشاهده شود (انجام گیرد) مشخص شده باشد به ملاک و شرایط عملکرد
- (۳) سطح اجرا باید دقیقاً مشخص باشد به سطح اجرا: سطح مشخصی است از یادگیری که از قبل به وسیله تعیین کننده هدف های آموزشی مشخص شده است. بهیاری است که با آن، موفقیت دانش آموزان در رسیدن به هدف های آموزشی سنجیده می شود. به بهیاری سنجش فعالیت های فراگیر

کارکردهای هدف های عینی

- (۱) تمرکز روی برنامه ریزی درسی - تعیین اهداف عینی باعث می شود (۱) معلمان موضوعات مهم درسی را مشخص و هدف های کم اهمیت را از فهرست اهداف حذف نمایند.
- (۲) تمام سطوح مختلف یادگیری را مورد توجه قرار می دهد.
- (۳) با ارزشیابی نتایج یادگیری متوجه خواهند شد که تا چه اندازه برنامه درسی شان از تقابل برخوردار بوده است.
- بازنگری به معلم نشان می دهد که تا چه حد یادگیری سطوح بالا متوجه داشته است.

(۲) طراحی رفتارهای آموزشی موثر - رفتارهای آموزشی با مجموعه فعالیت های اطلاق می شود که در آن دانش آموزان، چه با معلم و چه بدون معلم، فعالیت های مختلفی را به منظور دست یابی به مقاصد آموزشی انجام می دهند.

- نخستین گام مناسب در طراحی آموزشی این است که فعالیت های دانش آموزان و معلمان بر اساس اهداف آموزشی و نوع یادگیری تنظیم شود.

(۳) طراحی شیوه‌های ارزشیابی معتبر - اعتبار و پایایی - اعمال حجم در فرایند ارزشیابی و یا نشدن.

(۴) اجرای موثر تدریس

کام دوم - تحلیل و تعیین موقعیت آموزشی - تحلیل و تعیین موقعیت آموزشی فراپنداری یادگیرنده

- (۱) تعیین رخداد های آموزشی و تجارب یادگیری
- (۲) تعیین نوع ارتباط بین هدفها
- (۳) تدریس های تدریس و یادگیری

(۴) رفتار و روری

(۵) تعیین اولین نام آموزشی بر اساس ارزشیابی تشخیصی

(۱) رخداد های آموزشی - مجموعه فعالیت های معلمان و دانش آموزان در یک زمان و مکان معین برای تحقق هدف معین، رخداد آموزشی نقطه می نمود و شامل ۲ قسمت است:

- الف) فعالیت های معلم (روشی تدریس)
 - ارائه توضیحات لازم در باره اصول و مفاهیم
 - جهت دادن تجارب یادگیری دانش آموزان
 - نظارت بر عملکرد دانش آموزان و راهنمایی آن ها
 - دادن بازخورد
 - تقویت و اصلاح فعالیت های آموزشی

ب) تجارب یادگیری - مجموعه فعالیت های دانش آموزان بران دست یابی به نتایج یادگیری انجام می دهند تجارب یادگیری می توانند به تناسب با اهداف آموزشی متنوع باشند.

۴) رابطه بین اهداف آموزشی - در تدوین و تعیین موفقیت آموزشی اهداف آموزشی باید بتوانان تنظیم شوند که یادگیری های ساده در پایین و یادگیری های مشکل در بالا قرار گیرند.
- در ضمن سلسله مراتب هدف های آموزشی هر طایفه نیز باید بر اساس ارتباط آن ها با یکدیگر باشد.

نشیده ن ارتباط اهدان هر طایفه

۱) **ارتباط تسلسلی یا متوالی** - ارتباط هدف ها با هم به گونه ای است که قبل از تحقق هدف پایین تر رسیدن به هدف بالاتر امکان پذیر نیست.

۲) **ارتباط هم ترازی یا موازی** - مفاهیم آموزشی نسبت به هم تقدم ندارند و هدف های مربوط به آن ها در یک تراز قرار می گیرند.

۳) ترکیبی

- تعداد هدف های هر طایفه برای یک هدف آموزشی محدود نیست.

- هدف های آموزشی هر طایفه یا عینی هدف های هستند که با تحقق آن ها دانش آموزان به هدف های آموزشی گنای می رسند و در حالتی فعالیت های یادگیری، روش ها و روال ها آموزشی ای است که دانش آموزان را در رسیدن به این هدف ها یاری می دهد.

۳) **تعیین رفتار ورودی** - رفتار ورودی، مهارت ها و توانایی های هستند که دانش آموزان باید قبل از شروع یک فعالیت آموزشی از خود نشان دهند تا بتوانند با موفقیت به هدف های اجرایی دست یابند.

۴) **ارزشیابی تشخیصی** - از این طریق می توان متوجهی کرد که دانش آموزان معلومات، توانایی ها و مهارت های لازم را برای ورود به مطلب جدید دارند یا نه.

- ارزشیابی تشخیصی را معمولاً از طریق اجرای **پیش آزمون** یا **آزمون رفتار ورودی** انجام می دهند.

۵) تعیین اولین نام آموزشی - معمولاً برای تعیین نقطه شروع از ارزشیابی تشخیصی استفاده می شود.

کام سوم - تحلیل و تعیین محتوا، روش، و وسایل ارتباطی

الف) تحلیل محتوا - محتوا شامل اصول و مفاهیمی است که به دانشی آموزان ارائه می شود تا ورود آنان را به فعالیتهای آموزشی، و رسیدن آنان را به هدف های آموزشی بخفای امکان پذیر سازد. - تهیه و تنظیم محتوای آموزشی در نظام آموزشی و پرورشی ماهی یکده (در نظر تحقیقات و برنامه ریزی و تالیف کتاب های درسی) و زار آموزشی و پرورشی است.

شیوه های تجزیه و تحلیل محتوا ۳

۱) عینی بودن - عینی بودن تجزیه و تحلیل محتوا مستلزم آن است که بررسی های انجام شده تا به بازبینی و بازسازی باشد. یعنی هر تحلیل گری باید کار بردن آن روش تجزیه و تحلیل بتواند همان نتایج را به دست آورد.

۲) منظم بودن - معنی در تجزیه و تحلیل به تمام عناصر موجود در محتوا توجه شود و بر اساس واحدها و مقوله های که برای بررسی در نظر گرفته شده اند، تجزیه و تحلیل شوند.

۳) آشکار بودن - در تجزیه و تحلیل محتوا الزماً باید به متن یا پیام آشکار توجه شود، و استنباط های شفاهی و پیش داورهای فردی تحلیل گر درباره محتوا مورد نظر قرار نگیرد یعنی آنچه واقعاً در متن محتوا بیان شده، تجزیه و تحلیل شود و از تجزیه و تحلیل حدسی خودداری شود.

۴) مقداری بودن - در تحلیل مقداری، تحلیل گر باید معلوم کند چه کلمات، مفاهیم و عبارتهای بیش از همه تکرار شده است. در کنار این تجزیه و تحلیل می توان به تجزیه و تحلیل همبستگی نیز توجه داشت. این نوع تحلیل مفهومی می کند که ارتباط مفاهیم و عناصر چگونه است و چه عواملی آن ها را به یکدیگر پیوند می دهد.

مراد تحلیل محتوا

(۱) مشخص ساختن هدف تحلیل

(۲) جمع آوری نمونه‌های مورد تحلیل - نمونه انتخاب شده باید نمایانگر تمام ویژگی‌های محتوا باشد.

(۳) تقسیم مجموعه مورد بررسی به واحدهای مختلف - در این تقسیم بندی باید به عناصر زیرتوجه داشت:

الف) کلمات - باید از نظر فرامی و گمراهی مورد توجه قرار گیرند.

ب) نمادها - برای انتقال مفاهیم بکار می‌روند و باید با توجه به سطح دانش آموزان، قدرت انتقال مفاهیم و میزان گمراهی بررسی شوند.

ج) معنویات

د) شخصیت‌های مطرح شده

(۴) طبقه بندی واحدها - طبقه بندی باید جامع باشد و مجموع محتوا را در برگیرد و عناصر هر طبقه در طبقات دیگر تداخل نداشته باشد.

ه) تجزیه و تحلیل فرادان

و) تجزیه و تحلیل همبستگی

ز) تجزیه و تحلیل جهت گیری

(۵) ارزیابی معنی طبقه‌ها - در ارزیابی از روش‌های ذیل استفاده می‌شود:
- تجزیه و تحلیل فرادان، بیش تر شدت و وسعت و اهمیت عناصر
مورد نظر در محتوا را امکان پذیری سازد.

- تجزیه و تحلیل همبستگی - روابط و همبستگی عناصر و مفاهیم مورد نظری باشد.

- در تجزیه و تحلیل جهت گیری - گمراهی‌ها و عقاید پنهان در متن نیز باید بررسی و تحلیل شود.

نقشه و تنظیم محتوای آموزشی - از اصول و ضابطه‌های ذیل در محقق و تنظیم مورد نظر قرار می‌گیرند.

(۱) میزان علاقه، رغبت و توانایی دانش آموزان

(۲) مفاهیم، اصول و قوانین هر علم - مفاهیم موجود در محتوای آموزشی را باید در خزانه علوم مختلف جستجو کرد.

- خزانه هر علم به مجموعه اطلاعات، میراث علمی و مجموعه دانشی اندوخته شده و سازمان یافته هر علم اطلاق می شود.

(۳) ساخت علوم مختلف - منظور آن است که دانشی اندوخته شده در آن علم یا رشته، بر اساس آن سازمان یافته است.

- یعنی برای پی بردن به جهت و سبب یافته های موجود در هر علم باید از روشی و ضوابط خاصی استفاده کرد.

(۴) توالی مطالب - محتوای مطالب آموزشی باید در یک خط سیر مشخص و به صورت منطقی و با توجه به ساخت و ویژه آن رشته و یادگیری های قبلی دانش آموزان تهیه و تنظیم شود.

- ترتیب و توالی مطالب به گونه ای است که می توان آن ها را در یک هرم قرار داد. مطالب و مفاهیم کل و عمومی تر در قاعده و طبقات پایین هرم و مفاهیم اختصاصی تر و فرعی تر در طبقات بالایی آن جای دارند.

(۵) تازمی موضوع - محتوای آموزشی باید متناسب با شرایط و نیازهای روز و منطبق با مآخذ جدید و معتبر علمی باشد.

(۶) میراث فرهنگی

(۷) پروراندن مفاهیم اساسی و روشی ها

(۸) ارتباط با مسائل روز - محتوا باید مرتبط با زندگی روزمره و محیط اجتماعی باشد.

(۹) انطباق با زمان آموزش

(۱۰) بایه ای برای آموزش مدرام (آموزشی های بعدی)

(۱۱) فرصت مناسب برای فعالیتهای یادگیری چندرسانه

۱) تحلیل و تعیین روش آموزشی - به فعالیت های معلم در کلاس درس و روش آموزشی گفته می شود.

- تدریس و فعالیت فنی نیست، بلکه فعالیت است هدف مدار، عمدی، تجویزی و تقابلی.

- معلمان در انتخاب روش های تدریس ۴ معیار ذیل را باید در نظر بگیرند.

۱) اهداف ۲) سطح های یادگیری دانش آموزان

۳) محتوای آموزشی ۴) امکانات

۵) تحلیل و انتخاب وسایل آموزشی

- وسایل آموزشی به کلیه تجهیزات و امکاناتی اطلاق می شود که می تواند در محیط آموزشی شرایطی را برای یادگیری سریع تر، آسان تر، بهتر، بادوام تر و موثرتر بوجود آورد.

انواع وسایل آموزشی
۱) مهارتی ۲) تسهیل کننده

مهارتی - وسایلی هستند که از یادگیرنده خواسته می شود بران نشان دادن کارایی آموزشی آن ها را شرح دهد، تفسیر کند، دوباره بسازد یا مشخص کند.

تسهیل کننده - چیزی از مهارت های مورد نظر فعالیت های آموزشی نیستند. بلکه تنها نقش این وسایل کمک به دانش آموز برای درک بهتر مطالب و یا اطلاع بیشتر از موضوع، پدیده و فعالیت مورد نظر است. این وسایل بعد از آموزشی نادرده ترفندی می شوند.

تفاوت رسانه های مهارتی با تسهیل کننده - رسانه های مهارتی، یادگیری از راه تمرین و تکرار آسان می کند و در واقع خود جزو فرایند یادگیری هستند، در حالی که رسانه های تسهیل کننده به دانش آموز کمک می کنند تا مهارت مورد نظر را کسب کند.

- بیشترین اهمیت یک وسیله در چگونگی انتخاب و استفاده از آن با توجه به امکانات و شرایط و موقعیت آموزشی است.

نقش وسایل آموزشی در فرایند تدریس - یادگیری - نقش وسایل آموزشی، بیشتر تر در جلوگیری انتقال مفاهیم به دانش آموزان محفنه است.

(۱) اساسی ملموس را برای تفکر و ساختن مفاهیم فراهم می کنند و در نتیجه باعث می شوند دانش آموزان کمتر به مفاهیم انتزاعی متوسل شوند.

(۲) سبب ایجاد علاقه دانش آموزان به یادگیری می شوند و توجه آن ها به موضوع آموزشی مطلوب می شود.

(۳) با به کار لازم را برای یادگیری تدریجی و تکمیلی فراهم می سازند و آن را دانی می کنند.

(۴) تجارب واقعی و حقیقی را در اختیار دانش آموزان قرار می دهند و در نتیجه موجب فعالیت بیشتر می شوند.

(۵) پیوستگی افکار را در فرایند یادگیری فراهم می کنند.

(۶) در توسعه و رشد معنا در ذهن دانش آموزان موثرند و به تسهیل دامن لغات کمک می کنند.

(۷) معنا و مفاهیم آموزشی را سریع تر و سریع تر منتقل می کنند.

(۸) تجارب را در اختیار دانش آموزان قرار می دهند / کسب آن ها از راه های دیگر چندان امکان پذیر نیست و در نتیجه به کامل و محقق و میزان یادگیری می افزاینده.

معیار انتخاب وسایل آموزشی - هدف های عمده آموزشی، بهترین راه ها و معیار برای انتخاب وسایل آموزشی محسوب می شوند.

(۱) ویژگی های آموزشی و سیاه - وسایل آموزشی علاوه بر ارائه و انتقال مفاهیم و مطالب جدید در صورت نیاز امکان تکرار فراتر گرفته های گذشته را نیز فراهم کند و توجه و علاقه دانش آموزان را نسبت به موضوع آموزشی جلب کند و این توجه تا پایان فعالیت آموزشی حفظ شود.
- علاوه بر این کیفیت یادگیری را افزایش دهند و دانش آموزان را به پاسخ گویی و ابراز و آشنی تشویق کنند.

(۲) ویژگی های فنی وسیله

- ۴ توانایی انتقال پیام مورد نظر
- ۱ قابلیت حمل و نقل
- ۱ سهولت کاربرد
- ۱ سهولت دستکاری و تعمیر
- ۱ قابلیت رجوع

(۳) امکانات اجرایی - مهم ترین عواملی که در اجرای پذیری وسایل آموزشی تأثیر می گذارند:

- (۱) تعداد یادگیرندگان
- (۲) وضعیت و اندازه کلاس
- (۳) زمان لازم
- (۴) در دسترس بودن
- (۵) اعتقادی بودن

گام چهارم: تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

هدف از طراحی و اجرای یک برنامه آموزشی ایجاد تغییر در دانش آموزان است. (تفسیر در دانش ترمین و چهارم)

- ارزشیابی وسیله ای برای گردآوری اطلاعات درباره ارزشیابی برنامه، محصول، شیوه هدف یا استفاده بالقوه از رویکردهای کنونی برای رسیدن به هدف های مشخص شده و ملاکی برای تعیین ارزشیابی برنامه است.

- در مرحله ارزشیابی معلم با استفاده از آزمون های مختلف بازده یادگیری دانش آموزان را سنجید و میزان موفقیت آنان را در دستیابی به اهداف آموزشی تعیین می کند. همچنین می تواند با تحلیل نتایج آن میزان موفقیت خود را در اجرای مداخلات مختلف برنامه طراحی شده تعیین و بر رفع نواقص مبادرت کند.

— ارزشیابی باید بطراحان و مجریان برنامه‌های درسی در روشن کردن حیطه‌های تقسیم‌گیری و تعیین ملاک‌های تفاوت و استانداردهای عملکرد کمک کند.

مراحل تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی:

(۱) تعیین اهداف مورد نظر به صورت هدف‌های مكتوب و به در ذهن معلم باشد باید دقیقاً تعریف شود.

(۲) معیار موفقیت دانش‌آموز که برای تفاوت در بار، عملکرد او مورد استفاده قرار خواهد گرفت ممکن است به صورت مطلق یا نسبی تعیین شود.

— معیار مطلق = فراگیری یک معیار از قبل تعیین شده مورد تفاوت قرار می‌گیرد.
— معیار نسبی = فراگیری آن با یکدیگر مقایسه می‌شوند.

(۳) با توجه به انتظاراتی که معلم از بازده دارد، نوع سوالات را مشخص کنیم.

— برای تعیین نوع آزمونها باید به جنبه‌های مهم آن که ساختن و نحوه‌گذاری است توجه کنیم.

— اکثر صاحب نظران آموزشی معتقدند که نحوه ارزشیابی میزان یادگیری دانش‌آموزان باید بدون فاصله بین از تدارک هدف‌های آموزشی حتمی و تنظیم شود. این کار ۲ مزیت دارد:

- (۱) احتمال اینکه پرسش‌ها متناسب با هدف‌های آموزشی انتخاب و تدوین شوند بسیار زیاد است.
- (۲) اگر هدف‌های آموزشی به وضوح بیان نشده باشند می‌توان در آن‌ها تجدید نظر کرد و هدف‌های بهتر و صریح‌تری نوشت.

جنبه‌های طراحی آموزشی:

(۱) الگوی طراحی آموزشی دانش‌آموزان (اینده‌یانا) (۱) تعیین هدف (۲) تجزیه و تحلیل و شناسایی

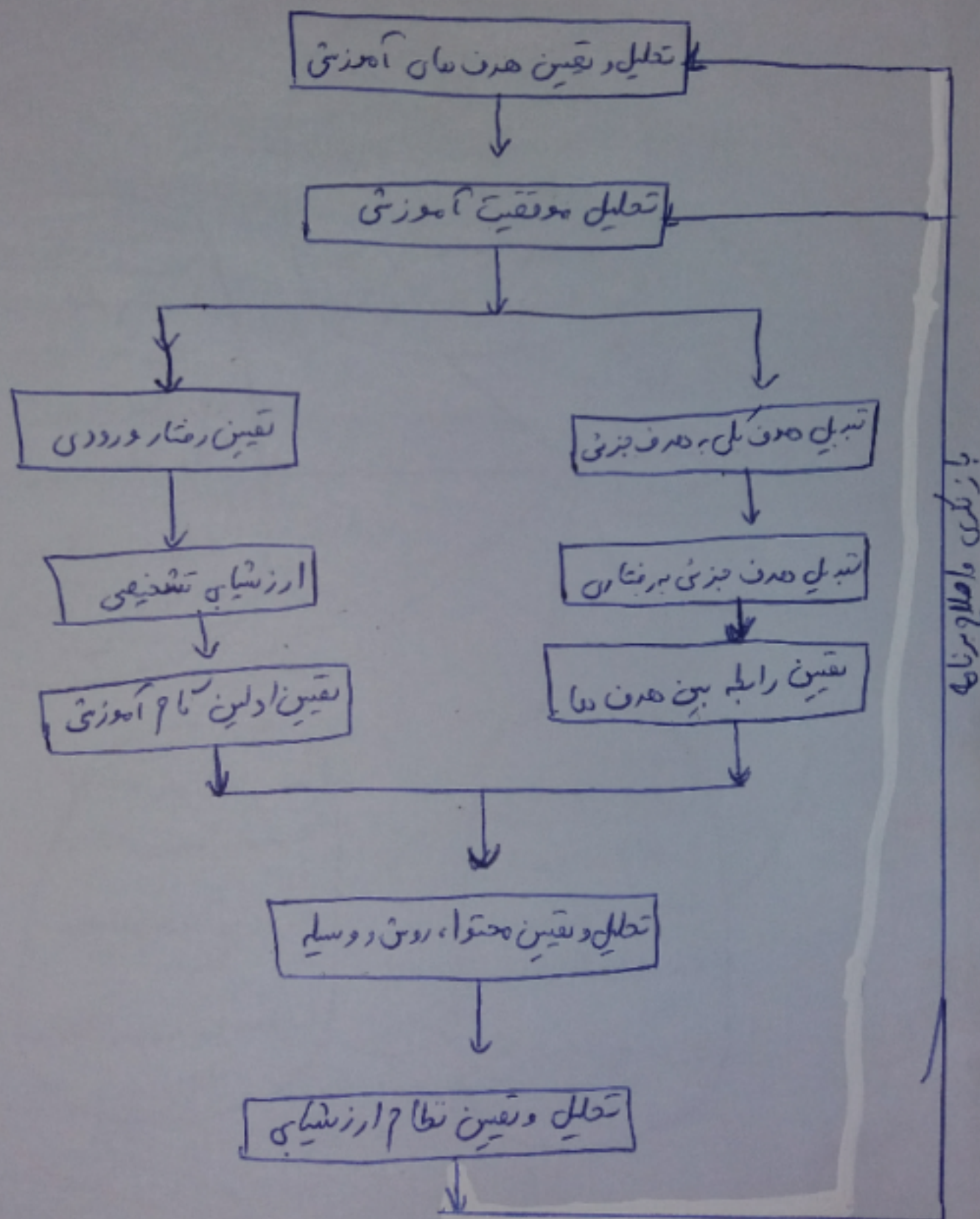
مخاطب‌ها (۳) بررسی محتوای برنامه درسی (۴) سازماندهی و تنظیم محتوا

(۵) تعیین وسیله آموزشی با توجه به هدف و محتوا (۶) تحلیل اجرای برنامه

(۷) ارزشیابی

ز.ف.ت ۶-۱۳۱۴

۲) الگوی طراحی آموزشی بر اساس عوامل چهارگانه

بازنگری و اصلاح برنامه

(۳) الگوی طراحی آموزشی بر اساس عوامل پنج تانه محدودیت

